

Wat is bekend over zomerscholen?

In een recente brief aan het onderwijsveld stelt het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) dat alle scholen in het basis- en voortgezet onderwijs een zomerprogramma moeten aanbieden aan hun leerlingen. Scholen kunnen dit zelfstandig of in onderlinge samenwerking verzorgen, maar er kunnen ook externe partners worden ingezet. In dit advies zetten we op een rij wat bekend is uit onderzoek naar de effectiviteit van zomerscholen en welke lessen hieruit getrokken kunnen worden. Dit advies is bedoeld voor schoolbesturen, schoolleiders en docenten die een zomerschool willen organiseren. Wat is tot nu toe bekend over de werking van zomerscholen?

Wat is een zomerschool?

Een zomerschool is een tijdelijk onderwijsprogramma dat in de zomervakantieperiode wordt aangeboden aan leerlingen die hieraan vrijwillig deelnemen. Zomerscholen kunnen verschillende doelen hebben.^{1,2} Vaak zijn zomerscholen gericht zijn op het inhalen van tijdens het schooljaar opgelopen leervertragingen. Andere zomerprogramma's focussen zich op het bieden van extra-curriculaire programma's, zoals sportieve of creatieve activiteiten. Deze laatste vorm wordt hier niet besproken. Het advies heeft betrekking op zomerprogramma's die gericht zijn op het inlopen van achterstanden.

Onderzoek naar zomerscholen

Zomerscholen verschillen in hun doelstelling, vormgeving en uitvoering. Hierdoor is het lastig algemene uitspraken te doen over de effectiviteit van zomerscholen. Zogeheten meta-analyses, waarin verschillende onderzoeken naar zomerscholen in samenhang worden geanalyseerd, geven zicht op de huidige stand van de kennis over zomerscholen. De meeste studies naar zomerscholen zijn uitgevoerd in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Maar ook in Nederland zijn enkele studies naar de effecten van zomerscholen gedaan.³ Deze hebben alle betrekking op het voortgezet onderwijs.

Wat werkt goed bij een zomerschool?

1. **Doelgerichte focus op leren.** Het is van belang dat een zomerschool een helder geformuleerd doel heeft.^{9,10} Om leerwinst te boeken is het belangrijk dat de zomerschool primair is gericht op leren.^{2,8,11} Zomerscholen met een programma dat onvoldoende aansluit op dat doel geven minder leerwinst.^{9,10}
2. **Onderbouwde lesmethoden.** De effecten van zomerscholen zijn groter wanneer wetenschappelijk onderbouwde lesmethoden worden gebruikt.^{9,10}
3. **Aansluiting bij regulier curriculum.** Op zomerscholen waar de stof direct aansluit bij het reguliere curriculum leren leerlingen meer.⁸ Een goede afstemming tussen het zomerschoolprogramma en het reguliere schoolprogramma is belangrijk om een doorlopende leerlijn te creëren, met name wanneer de zomerschool door een externe partner wordt verzorgd.¹⁷
4. **Gekwalificeerde docenten.** Elke vorm van onderwijs, en dus ook bij zomerscholen, is effectiever wanneer het onderwijs en de begeleiding wordt verzorgd door gekwalificeerde docenten.¹¹ In het voortgezet onderwijs zijn de effecten groter wanneer eigen leraren worden ingezet.
5. **Kleine groepen.** Zomerscholen zijn effectiever wanneer er met kleine groepen wordt gewerkt. In de onderzoeksliteratuur wordt aangeraden om met een groepsgrootte van maximaal 15 leerlingen te werken.¹⁵ Hoe intensiever de begeleiding van individuele leerlingen, hoe groter de effecten.¹⁶
6. **Aanwezigheid.** De effectiviteit van zomerscholen is groter wanneer leerlingen alle dagen aanwezig zijn.⁴ Op zomerscholen waar leerlingen onregelmatig deelnemen, of voortijdig stoppen, zijn de effecten veel kleiner.¹¹ Een knelpunt kan het vrijwillige karakter zijn, waardoor leerlingen die het meeste profijt zouden kunnen hebben van deelname aan een zomerschool niet altijd deelnemen. Het aanbieden van extra-curriculaire activiteiten kan de op deelname verhogen,^{11,15} maar ook een duidelijk schoolgericht programma kan ouders overtuigen van deelname.²
7. **Langere programma's.** Hoe langer een zomerschool duurt, hoe effectiever deze is. Zomerscholen van twee weken kunnen al effectief zijn, maar de effecten zijn groter wanneer het programma langer duurt.^{8,11} Hierbij geldt dat een meer gespreid aanbod over meer dagen beter werkt dan een aantal dagen een intensief programma.²

Het onderzoek naar de opbrengsten van zomerscholen kent twee belangrijke beperkingen. Ten eerste is er niet in alle studies sprake van een vergelijkingsgroep⁴⁻⁷ waarmee de ontwikkeling van deelnemers aan zomerscholen vergeleken kan worden. We kunnen daardoor niet met zekerheid zeggen of de ontwikkeling die deelnemers aan een zomerschool laten zien ook echt kunnen worden toegeschreven aan het volgen van de zomerschool. De tweede beperking is dat er in veel studies niet is gekeken naar de effecten van zomerscholen op de langere termijn. Leerlingen kunnen vooruitgang boeken in de weken dat zij een zomerschool bezoeken, maar om te weten of zomerscholen ook duurzaam bijdragen aan het stimuleren van de leerontwikkeling van leerlingen of het inlopen van achterstanden ten opzichte van andere leerlingen of leerjaren, is het nodig leerlingen over langere tijd te monitoren.⁸

Werkt een zomerschool?

Het onderzoek naar zomerscholen laat in algemene zin een klein positief effect zien van zomerscholen op kennisvakken zoals taal, rekenen, of lezen.⁸⁻¹² Een goede zomerschool kan zo'n twee maanden leerwinst opleveren.¹³ Onderzoek in het voortgezet onderwijs laat zien dat zomerscholen ook de kans op zittenblijven kunnen verkleinen.³ Zomerscholen verschillen echter sterk in effectiviteit.¹² De mate waarin een zomerschool leerprestaties verhoogt, hangt af van de vraag hoe, door wie en waartoe deze wordt ingericht en uitgevoerd. Naast effecten op leerprestaties laat onderzoek zien dat zomerscholen positieve effecten kunnen hebben op het zelfvertrouwen van leerlingen.^{14,15}

Welke lessen kunnen worden getrokken?

Het empirisch onderzoek geeft een algemeen beeld van wat wel en niet kan werken bij het inrichten van een zomerschool gericht op het inlopen van opgelopen leerachterstanden. Hieruit kunnen enkele lessen worden getrokken bij het inrichten van een zomerschool als onderdeel van het Nationaal Programma Onderwijs.

Voor het inrichten van een effectieve zomerschool lijkt het met name van belang dat het programma een helder, op leren gericht doel heeft, dat zoveel mogelijk aansluit op het reguliere onderwijsprogramma. Een goede afstemming tussen een zomerschoolprogramma en het reguliere onderwijsprogramma waarborgt een doorlopende leerlijn, zowel in termen van inhoud als aanpak. Die afstemming vraagt in het bijzonder aandacht wanneer de zomerschool door een externe partner wordt verzorgd.

Kleine groepen en voldoende gekwalificeerde docenten dragen bij aan de effectiviteit van zomerscholen. De inzetbaarheid van gekwalificeerd personeel in vakantieperiodes zal voor veel scholen een uitdaging zijn. Vanwege het vrijwillige karakter van zomerscholen kan het bovendien lastig zijn om leerlingen te motiveren voor deelname tijdens de vakantieperiode. Om de kans op participatie te verhogen, met name ook van de leerlingen die het meeste profijt van zomerscholen zouden kunnen hebben, kan tijdig en gericht informeren en werven van leerlingen en ouders helpen. De aantrekkelijkheid van zomerscholen kan bovendien worden verhoogd door ook extra-curriculaire activiteiten aan te bieden. Daar staat tegenover dat zulke activiteiten niet de overhand moeten krijgen wanneer het doel van de zomerschool is om het schoolse leren en presteren te verbeteren. Hoe meer tijd er wordt geïnvesteerd in het leren zelf, hoe meer leerwinst er wordt geboekt. Daarbij kan beter worden ingezet op een gespreid programma, dan op een snelle stoomcursus, waarvan de opbrengsten minder beklijven.

Risico's en uitdagingen

De grootste uitdaging is om leerlingen deel te laten nemen aan de zomerschool. Verschillende overzichten voor de implementatie van zomerprogramma's geven aan dat vroegtijdig starten met de organisatie en werving hiervoor belangrijk is.¹⁵

Een tweede uitdaging is om de zomerschool goed af te stemmen op de behoeftes van de leerlingen. Dit kan alleen als er goed in beeld is waar de leerlingen leervertraging hebben opgelopen. Ook hierbij geldt dat een rustige planning cruciaal is. Tot slot is het belangrijk om na te denken over de plaatsing van de zomerschool in de vakantie. Juist omdat een goede aansluiting bij het lopende curriculum cruciaal is, is het raadzaam om de zomerschool aan te laten sluiten op het schooljaar (aan het begin van de vakantie, als verlening, of aan het einde, als vroege start).

Leestips

- *De Education Endowment Foundation* geeft een [goed overzicht](#) van het bestaande wetenschappelijke bewijs over zomerscholen. (Engels)
- In *EducationLab* ontwikkelen [wetenschappers en docenten](#) op basis van wetenschappelijk onderzoek onderwijsmaterialen die in het basisonderwijs gebruikt kunnen worden. Zij hebben een [praktijkaart voor zomerscholen](#) ontwikkeld, met praktische tips voor organisatie.
- Een rapport waarin Belgische zomerscholen uit 2020 zijn geëvalueerd geeft een [goed uitgebreid overzicht](#) over de voorwaarden waaronder zomerscholen werken.
- *RAND* heeft [een handleiding](#) uitgebracht met praktische tips die scholen kunnen gebruiken bij het organiseren van een zomerschool. (Engels)

Aangehaalde literatuur

1. Borman, G. D. & Boulay, M. [Summer learning: Research, policies, and programs](#). (Routledge, 2012).
2. Verachtert, P., Bellens, K., Sneyers, E., Surma, T. & Muijs, D. [Zomerscholen in Vlaanderen 2020: evalueren en inspireren](#). (Thomas More-hogeschool, 2020).
3. Haelermans, C., Ghysels, J., Monfrance, M., Rud, I. & Groot, W. [Procesevaluatie lentescholen. Effectonderzoek lente- en zomerscholen 2016](#). (Top Institute for Evidence-based Education Research, 2017).
4. Borman, G. D. & Dowling, N. M. [Longitudinal Achievement Effects of Multiyear Summer School: Evidence From the Teach Baltimore Randomized Field Trial](#). *Educational Evaluation and Policy Analysis* 28, 25–48 (2006).
5. Jacob, B. A. & Lefgren, L. [Remedial education and student achievement: A regression-discontinuity analysis](#). *Review of economics and statistics* 86, 226–244 (2004).
6. Matsudaira, J. D. [Mandatory summer school and student achievement](#). *Journal of Econometrics* 142, 829–850 (2008).
7. Gorard, S., Siddiqui, N. & See, B. H. [How effective is a summer school for catch-up attainment in English and maths?](#) *International journal of educational research* 73, 1–11 (2015).
8. Cooper, H., Charlton, K., Valentine, J. C., Muhlenbruck, L. & Borman, G. D. [Making the most of summer school: A meta-analytic and narrative review](#). *Monographs of the society for research in child development* i–127 (2000).
9. Kim, J. S. & Quinn, D. M. [The effects of summer reading on low-income children's literacy achievement from kindergarten to grade 8: A meta-analysis of classroom and home interventions](#). *Review of Educational Research* 83, 386–431 (2013).
10. McEachin, A., Augustine, C. H. & McCombs, J. [Effective Summer Programming: What Educators and Policymakers Should Know](#). *American Educator* 42, 10 (2018).
11. Augustine, C. H. et al. [Learning from Summer: Effects of Voluntary Summer Learning Programs on Low-Income Urban Youth](#). *RAND Summer Learning Series. Research Report*. RR-1557-WF. (ERIC, 2016).
12. Xie, C., Neitzel, A., Cheung, A. & Slavin, R. E. [The Effects of Voluntary Summer Programs on K-12 Students' Reading and Mathematics Achievement: A Meta-Analysis](#). Baltimore, MD: Center for Research and Reform in Education, Johns Hopkins University. (2021).
13. Education Endowment Foundation. [Summer Schools](#). <https://educationendowmentfoundation.org.uk/evidence-summaries/teaching-learning-toolkit/summer-schools/> (2021).
14. Sharp, C. [Can Summer Schools Improve Outcomes for Disadvantaged Pupils?](#) *NFER Social Mobility Briefing*. National Foundation for Educational Research (2018).
15. Schwartz, H. L., McCombs, J. S., Augustine, C. H. & Leschitz, J. T. [Getting to Work on Summer Learning: Recommended Practices for Success](#). *RAND Summer Learning Series*. (ERIC, 2018).
16. Lauer, P. A. et al. [Out-of-school-time programs: A meta-analysis of effects for at-risk students](#). *Review of educational research* 76, 275–313 (2006).
17. Consortium Aanvullend Onderwijs. [Aanvullend onderwijs in Nederland](#). Nationale Wetenschapsagenda – route Jeugd – startimpuls Gelijke Kansen voor een Diverse Jeugd. (2021).

Aan dit advies werkten mee: Thijs Bol, Louise Elffers en Carla Haelermans.